

**FIRAT ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

*PROF.DR. ŞABAN KUZGUN
ARMAĞANI*

SAYI: 5

ELAZIĞ-2000

KUR'ÂN VE SÜNNET IŞIĞINDA KORUYUCU HEKİMLİK

H.Mehmet SOYSALDI*

Yunus AKÇA**

GİRİŞ:

İnsan, maddî ve manevî yapısıyla yüce bir varlıktır. Mü'minin en büyük vazifesi, İslâmî inanç ve ibadetlerle ruhî bünyesini, dinin kabul ve teşvik buyurduğu koruyucu ve geliştirici esaslara göre de bedenî yapısını korumaktır. Kur'ân, içerdği konular itibariyle dinî talimleri emredici ve ahlakî güzelleştirici mahiyettedir. Bu nedenledir ki, Kur'ân'dan geniş anlamda tıbbî bilgiler beklemek hata olur. Bununla birlikte Kur'ân, insanın gelişmesi, zürriyet, anatomi, fizyoloji, patoloji "marazlar bilgisi", vücut, ruh hastalıkları, tedavi ilmi ve en son olarak ölüme dair kısa bilgiler vermektedir.¹

Vücut azalarının mükemmel bir düzen içinde hayatini sürdürmesi manasına gelen sıhhat Allah'ın insanlara verdiği büyük bir nimettir. Azalarımızın her biri, akıllara durgunluk verecek bir şekilde işlevlerini sürdürmektedir. Sıhhat nimetinin yüceliğini kavrayabilmemiz için Rabbimiz bizlere varlığımız üzerinde düşünmemizi öğütlemiştir:

"*Nefislerinizde (Allah'ın yüceliğine ve kudretine delâlet eden deliller var.) Görmüyor musunuz? (düşünmüyor musunuz.)*"²

İnsan bu ilâhî uyarıyı yeterince dikkate alıp düşünmediği içindir ki büyük nimet olan sıhatten gaflet içerisinde. Hz. Peygamber bu gerçeğe işaret ederek şöyle buyurmaktadır:

"İki nimet vardır ki insanların çoğu onlardan aldanma içindedir: Sıhhat ve boş vakit"³ Yine bu konuyla ilgili olarak: "Allah'tan af ve afiyet isteyiniz. Zira hiç kimseye imândan sonra sağlık kadar büyük bir nimet verilmemiştir."

Sıhhat öyle büyük bir nimettir ki onu koruyup korumadığımız hususunda kıyamet günü Rabbimize hesap vereceğiz: "*Sonrada sıhhat nimetinden mutlaka sorguya çekileceksiniz.*"⁴ Hz. Peygamber de şöyle buyurmakta-

* Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Tefsir Anabilim Dalı Yüksel Lisans öğrencisi.

¹ Kırca, Celal, *Kur'ân-ı Kerim ve Modern İlimler*, Marifet Yayınları, İstanbul, trs, s.171.

² Zariyat, 51/21.

³ Buhârî, Rikak, 1; Tirmizî, Zühd, 1; el-Cevziyye, İbn Kayyım, *et-Tıbbü'n-Nebeviy*, Riyad, 1986, s.215; Canan, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, XI, 241.

⁴ Tekâstür, 102/8.

dir: “Kişinin, kıyamet günü hesaba çekileceği ilk şey nimettir ve ona şöyle denilecektir: “Senin cismine sıhhat vermedim mi, sana soğuk su içirmedim mi?”⁵

Yukarıdaki âyet ve hadisten de anlaşıldığı gibi sıhhatimizi korumak dîni bir görevdir. Bu vazifemizi yerine getirebilmek için öncelikle Rabbimize yönelmemiz, O’ndan sıhhat nimetini bize bahsettiği gibi korumasını da dilememiz gerekecektir. Çünkü sıhhatin korunması bazen insan iradesinde olduğu gibi bazen de insan iradesinin ve gücünün dışında olmaktadır. Oluş sebebi bilinmeyen, bilindiği ve tedbir alındığı halde önlenemeyen hastalıklar, bu hakikati bizlere açık bir şekilde göstermektedir. Zaten Hz. Peygamber de şu hadislerinde bizlere bunu tavsiye etmektedir: “Ey Abbas! Allah’tan dünyada da âhirette de sıhhat vermesini iste!”, “Allah’tan af ve âfiyet isteyiniz.”⁶

Sıhhatimizi koruyabilmek için sıhhati yaratan ve devam ettiren Mevla’mıza duâ edecek, Rabbimizin ve Peygamberimizin bildirdiği koruyucu tedbirlere sıkı bir şekilde sarılacağız, bunu da bir ibadet bileceğiz. Dinimiz, sıhhatimizi muhafaza edebilmemiz için;

Vücut,⁷ elbise⁸ ve mekan⁹ temizliğini emretmiştir.

Alkollü içkileri içmeyi,¹⁰ kanı, domuz etini, yırtıcı hayvanlar ile boğulmuş ve öldürülmüş hayvanların etlerini yemeyi haram kılmıştır.¹¹

Helâl maddelerden yememizi isterken,¹² sıhhatimizi bozacak şekilde aşırı yemeyi ve içmeyi yasak etmiştir.¹³

Zinayı,¹⁴ adet günlerinde cinsi teması, arka uzuvdan birleşmeyi,¹⁵ hastalıklara tutulmuş kişilerle yakın ilişki kurmayı,¹⁶ tıbbî mahzurları yönüyle, süt kardeş ve süt anne ile evlenilmesini¹⁷ yasaklamıştır.

İnsan vücudunun direnç kazanması ve gıdasızlıktan doğabilecek hastalıkların önlenmesi için Kur’ân, proteinli yiyeceklerden et,¹⁸ balık,¹⁹ ve

⁵ el-Cevziyye, a.g.e., s.215; Canan, a.g.e., XI, 241.

⁶ el-Cevziyye, a.g.e., s.215; Canan, a.g.e., XI, 241.

⁷ Mâide, 5/6.

⁸ Müddesir, 74/4.

⁹ Canan, a.g.e., X, 314.

¹⁰ Mâide, 5/90.

¹¹ Bakara, 2/173.

¹² Bakara, 2/168, 172.

¹³ Araf, 7/31.

¹⁴ En’am, 6/151; İsrâ, 17/32.

¹⁵ Bakara, 2/222.

¹⁶ Canan, a.g.e., XI, 363.

¹⁷ Nîsa, 4/22.

¹⁸ Yasin, 36/71-72.

süt²⁰ gibi yiyeceklerle; hurma, üzüm,²¹ buğday, nar,²² sebze, sarımsak, acur, soğan, mercimek,²³ incir ve zeytin gibi²⁴ bitkisel yiyeceklerden ve meyvelerden bahsederek dikkatlerimizi çekmek istemiştir. Ayrıca Kur'ân bitkisel yağdan²⁵ ve şifa verici bal²⁶ dan da bahsetmektedir.

Hastalık sebepleri olarak, Kur'ân, rûhî etkilere önem vermekte; üzüntü ve rûhî bunalımı, hastalıkların nedeni kabul etmektedir.²⁷ Ayrıca hastalık sebebi olarak, sihir, büyü, cinlerin ve şeytanın musallat oluşu gibi dış etkilerin varlığını da kabul etmektedir.²⁸

Bugünkü tıbbın en önemli meselelerinden birisi hiç şüphesiz ki koruyucu hekimlik meselesidir. Koruyucu hekimlik ise, insanı, sağlıklı iken koruyan ve hasta olmamasının prensiplerini ortaya koyar. Aşı, bunun en önemli bir aracıdır. Koruyucu hekimliğin ortaya koyduğu temel esasların başında, sağlam kimselerin, kendisini koruması için alacakları tedbirlerin başında, önce bulaşmayı önlemek, temizliğe ve gıdaya önem vermek gelmektedir. Kur'ân ise bu esasları, 14 asır önce haber vermiştir.²⁹

Sihhatimizi koruyabilmemiz için dinimizin koyduğu ölçülere kesinlikle uymalıyız. Bu ölçüler Rabbimiz ve Peygamberimizin bir emri veya nehyi ile meşruiyyet kazandığı içindir ki, onları yerine getirmek aynı zamanda bir ibadettir. Terki ise vebaldir.

1- Beden Temizliği ve Vücut Sağlığı:

İslam Dini, beden sıhhatine, temizliğine, güzelliğine ve parlaklığına büyük ölçüde önem vermiş, mü'minlere yüklediği vazifelerle sıhhat kazandırıcı ve koruyucu bütün tedbirleri günlük faaliyet programı içine almıştır. İslâm bedene kıymet verip temizliği her namaz için bir şart kılmış ve bu namazı da günde beş defa farz kılmıştır. Kur'ân'ın şu ifadeleri, temizliğin önemini bize gayet iyi bir şekilde açıklamaktadır:

*“Ey mü'minler! Namaza kalktığınız zaman yüzünüzü ve ellerinizi dirseklerle beraber yıkayınız. Başınızı meshedin ve ayaklarınızı da topuklarınızla beraber yıkayınız. Eğer cünüpseniz, boy abdesti alın.”*³⁰

¹⁹ Fatır, 35/12.

²⁰ Yasin, 36/73.

²¹ Nahl, 16/67.

²² En'am, 6/99.

²³ Bakara, 2/61.

²⁴ Tin, 95/1.

²⁵ Mü'minun, 23/20.

²⁶ Nahl, 16/68-69.

²⁷ Yusuf, 12/48,85; Fatır, 35/9.

²⁸ Felak, 113/1-5; Nâs, 114/ 1-6; Sâd, 38/41; Sebe, 34/8,46.

²⁹ Kırca, a.g.e., s.178.

³⁰ Maide, 5/6.

“Allah çok temizlenenleri sever.”³¹

“Kim temizlenirse sırf kendi yararına temizlenmiş olur.”³² İslâm dininde temizlik, hem maddî hem de manevî temizliğe şâmindir.³³

Abdestin, dinî birçok faydasının yanında, tıbbî birçok faydası da vardır. Bu konuda Abdürrezzak Nevfel, “İslâm ve Modern İlim” adlı eserinde, Dr. Mufik Eşşattî’nin şu görüşlerini nakletmektedir:

“Abdest, öyle bir mevzû yıkanmadır ki, onda soğuk su kullanılmasıyla derideki kılcal damarlar toplanır, sonra tekrar eski haline gelmekle, vücuda büyük bir fayda temin eder. Evvele kan durgunlukları ortadan kalkar, kalp atışları artar, kandaki alyuvar sayısı çoğalır, vücuttaki değişmeler hareketlenir, solunum hareketleri kuvvet kazanır. Alınan oksijen miktarı artarak verilen karbondioksit miktarı fazlalaşır. Açıkta bulunan organları yıkamanın da, vücut üzerinde bevlî ifraz, zehirli maddeleri çokça boşaltma, yemek iştahını açma, hazmı kolaylaştırma, cildî ve harekî sınırları uyarma gibi umumi bir tesiri vardır. Bu uyarma bütün boyun, ciğer ve mide damarlarına, oradan da bütün organlara ve bezlere intikal eder.”³⁴

İslâm, insanın yıkanmasını sadece yıkanmayı gerektiren hallere has kılmamıştır. Peygamberimizin her hafta vücudumuzu bir defa yıkamamızı ve özellikle Cuma namazlarına gelirken boy abdesti almamız hususundaki tavsiyeleri de vücut temizliğine yöneltici tavsiyeleridir:

“Her Müslüman yedi günde bir kere yıkanmalıdır, bu gün ise cuma günü olmalıdır.”³⁵ “Ey Müslümanlar! bu öyle bir gündür ki, Allah onu sizlere bayram kılmıştır, öyleyse yıkanın. Kimin yanında bir tıyb (güzel koku maddesi) varsa ondan sürünmesinde bir zarar yoktur. Size misvakı da tavsiye ediyorum.”³⁶

“Cuma guslü her buluğa erene vâciptir. Misvaklanması, bulduğu takdirde koku sürünmesi de öyle.”³⁷

Cuma günü Müslümanların haftalık toplantı günüdür. Büyük bir kitlenin toplanacağı mekanın temiz olması gerektiği gibi, oraya geleceklerin de beden tertemiz olmaları gerekir. Aksi halde, pis kokular ortalığı kaplayarak fertleri rahatsız ettiği gibi, zararlı mikropların da uygun bir ortam bularak, bulaşıcı hastalıkların yayılması kolaylaştırılmış olur. Hz.Peygamberin

³¹ Tevbe, 9/108.

³² Fâtır, 35/18.

³³ Kırca, a.g.e., s.185.

³⁴ Kırca, a.g.e., s.186.

³⁵ Nesâî, Cuma, 8; Canan, a.g.e., XI, 23.

³⁶ Muvatta, Tahâret, 113; İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât, 83; Canan, a.g.e., XI, 14.

³⁷ Buhârî, Cuma, 2,3,12; Ezan, 161; Şehadât, 18; Müslim, Cuma, 5; Muvatta, Cuma, 4; Ebû Dâvud, Tahâret, 129; Nesâî, Cuma, 6,8; Canan, a.g.e., XI, 13.

bu emri, toplum temizliğinin fertlerden geçtiğini vurgulamaktadır. Fertleri temiz olan toplum, temiz toplumdur.

Kahire Üniversitesi Sağlık ve Koruyucu Hekimlik hocası Prof.Dr. Abdülvâhid Elvekîl, "Sağlık İlimi" adlı kitabında diyor ki:

"Deri, cidden vücuda mühim bir vazife ifa etmektedir. O da, kendisinde mevcut binlerce bezden ter ifraz etmesidir. Ter ise, yağlı ve tuzlu maddeleri ihtiva eder. Su buharlaşınca, yağlı tuzlar geriye kalıp, deri üzerinde birikir. Bu tuzlu ve yağlı maddelerle deri kirlenince ter gözenekleri kapanmış oluyor. Bunun neticesinde terleme olayı gerektiği tarzda cereyan ediyor. Şüphesiz deri ve tırnak temizliği, beden sağlığımızın en mühim icaplarındandır.

Böylece, el ve yüzü günde birkaç kere, bilhassa yatmadan evvel ve uyandıktan sonra iyice yıkamak, yemekten evvel ve sonra, tuvaletten sonra, bulaşıcı veya cildî bir hastalığı olan yahut temizliğe riayet etmeyen biriyle tokalaştıktan sonra elleri yıkamak şarttır. Aynı şekilde insanın ifrazat yerlerinin yıkanmasına özen göstermesi gerekmektedir. Ağız temizliği ise en mühim bir zaruret arzeder. Çünkü ağız temizliğini ihmal, yemek artıklarından ağızda mikropların çoğalmasını ve diş etlerinin bozulmasını intaç eder, böylece dişlerin ve diş etlerinin cerahati vücut için ciddi bir tehlike kaynağı olur. Bu sebeple günde en az iki defa dişleri fırçalamak gerekir."³⁸

İslâm, diş sağlığı hususunda da önemle durmaktadır. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır:

"Eğer ümmetime müşkilat çıkarmış olmaktan (korkmasaydım) her namazda diş fırçalamayı ermrederdim"³⁹; "Misvak kullanın! Zira o, ağız için temizlik vesilesi, âlemlerin Rabbi için de rıza ve hoşnutluk sebebidir. Cibrâil her gelişinde bana misvak tavsiye etti. O kadar ki, bana ve ümmetime farz kılınacak diye korktum" buyurur. Yine aynı maksatla: "Kirâmen kâtibin meleklarını, sahibi buldukları kimseyi, dişlerinin arasında yemek kırıntısı olduğu halde namaza durur görmek kadar hiçbir şey rahatsız etmez." der ve misvak kullanılarak kılınan namazın misvaksız kılınana nazaran 70 defa üstün olduğunu söyler.⁴⁰

Ağız, vücudumuza, hastalıkların giriş yollarından biridir. Bu yüzden hastalıkları engellemede ve sağlıklı olmada ağız ve diş bakımı çok önemlidir. Ağızdan alınarak iç organlarımızda hastalık yapan mikroplar ve kimyevî maddeler vardır. Bunlar bakteri, virüs, mantar, parazit... gibi küçük canlılar

³⁸ Kırca, a.g.e., s.187.

³⁹ Buhârî, Cuma, 8; Temenni, 9; Müslim, Tahâret, 42; Muvatta, Tahâret, 115; Ebu Dâvud, Tahâret, 115; Tirmizî, Tahâret, 18; Nesâî, Tahâret, 7.

⁴⁰ Canan, a.g.e., X, 312-313; Dalğın, Nihat, Macit, Yunus, **Kültürümüzü Şekillendiren Hadisler**, Samsun, 1992, s.80.

olabileceği gibi, sigara alkol, boyalar... gibi binlercesini sayabileceğimiz kimyevî maddeler de olabilir. Mikropların, yapılarına göre çeşitli karakterleri vardır. Kimisi dokuları tahrip eder ve çabuk ürer, kimisi patojen hale erişince ürer. Ağız temizliği yapılmadığı zaman en zayıf mikropların bile üreyeceği bir ortam hazırlanmış olur. Temizlenmeyen bir ağızda yiyecek artıkları dişlerde birikerek bakteri plakları oluşturur. Bakteriler bu plaklarda glikozu kullanarak asit üretirler. Asit ise diş çürümelerine ve diş eti yaralarına sebep olur.⁴¹ Sağlıklı bir gülüşe ve dişlere sahip olmak istiyorsak, Hz. Peygamberin uygulamalarına kesinlikle duyarsız kalmamalıyız. Çünkü onun yaptığı her şeyin bir hikmeti vardır. Biz Müslümanlar bunu böyle bilmeli ve o güzel peygamberin uygulamalarına ve tavsiyelerine uymalıyız. Nitekim o, bir hadislerinde şöyle buyurmaktadır:

“Ben dişlerimi o kadar misvaklarım ki (bazen) ön dişlerim sökülecek diye korkarım.”⁴²

İslâm, el ve ağız gibi sağlığı koruma noktasından ehemmiyet taşıyan uzuvların yıkanmasını, sadece namaz vakitlerine hasretmemiştir. Uykudan kalkıldığı zaman, abdest almazdan önce, ilk iş ellerin yıkanması gerektiğine dikkat çeker ve “el nerede geceledi bilemezsiniz”der.⁴³ Yemekten evvel ve sonra, yatmadan önce ellerin mutlaka yıkanması gerektiğini Hz. Peygamber bizlere söylemektedir:

“Elinde bulaşık kokusu olduğu halde yıkamadan uyuyan kimseye herhangi bir rahatsızlık isabet ederse, kendinden başkasında kabahat aramasın.”⁴⁴

İslâm, elbise temizliğine de gereken önemi vermiştir. Bu konuda Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: “*Elbiseni tertemiz tut*”⁴⁵ bu temizlik, pis elbise ve beden temizliğine işaret ettiği gibi, maddî ve manevî temizliğe de işaret etmektedir.⁴⁶ Pis olan elbiseler, hastalıkların bulaşmasında önemli rol oynar. Bu yolla saç kıran ve kellik gibi mantarlı deri hastalıkları, bit ve bitlerle bulaşan tifüs vb... hastalıklar geçer.⁴⁷

Tababette Nobel armağanı kazanan, Amerika’da Rockefeller araştırma komisyonu başkanı Dr. Alexis Carrel de namazdan bahisle şöyle diyor:

⁴¹ Mayda, Arslan, “Ağız Bakımı”, Sızıntı, Kasım 1999, Sayı 250, İzmir, s.464.

⁴² Canan, a.g.e., X, 312.

⁴³ Buhârî, Vudu, 26; Müslim, Tahâret, 87.

⁴⁴ Canan, a.g.e., X, 312.

⁴⁵ Müttesir, 74/4.

⁴⁶ Elmahlı, Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur’an Dili**, İst, 1935, VII, 5450; Kırca, a.g.e., s.185.

⁴⁷ Kırca, a.g.e., s.185.

“Namaz, vücudun sistem ve organlarında bir hayatîyet peyda eder. Hatta bu, günümüze kadar bilinen en muazzam bir zindelik kaynağıdır. Bir doktor sıfatıyla bir çok hasta gördüm ki, mütehasıs doktorlar tedavisini başaramadı. Tıp aciz olarak elini çekince, namaz işe karıştı ve onları hastalıktan kurtardı. Namaz, radium cevheri gibi bir ışık kaynağı ve hayat menbaidir.

Aynı zamanda namazın duâlar için mekanik bir tilavetten ibaret olmadığını anlamamız şarttır. Fakat o, insana saffet bahşeder, insan onda Cenab-ı Hakkı, güneşin hararetini duyduğu gibi hisseder ve O'nun huzurunda sanki ressamın önünde bir kumaş parçası veya heykeltıraşın önünde bir mermer parçasıdır.

Şüphesiz namaz, mucize doğuran garip alâmetler de vücuda getirir.⁴⁸

Koruyucu hekimlik açısından, oruçta da büyük faydalar bulunmaktadır. Bu konuda merhum Dr. Abdülaziz İsmail, şunları söylemektedir:

“Orucun tıbbî bakımdan faydalı olduğu bilinmektedir. Şüphesiz bir çok dinî emirin hikmetleri henüz ortaya çıkmamıştır. Fakat ilimlerin ilerlemesiyle birlikte bunların hikmetleri ortaya çıkacaktır. Orucun, tıbben bir çok hallerde faydalı olduğu ve çeşitli durumlarda yegane tedavi yolu olduğu meydana çıkmıştır. Tedavi için müzmin ve ekşimeden mütevellit bağırsak ızdıraplarına karşı kullanılır. Aynı şekilde kabızlığın artmasına karşı da kullanılır.”⁴⁹

Orucun faydaları arasında, bazı cilt hastalıklarını iyileştirmesi, mide ve bağırsakların çalışmasını muayyen bir müddet için dinlendirmesi ve insan iradesini güçlendirmesi gibi hususlar da yer almaktadır. Dünyanın bazı yerlerinde oruçla tedavi yapılan bazı hastaneler kurulmuştur. Bunlardan biri de Dr. Henri Lahman'ın, Saksonya'nın Dresden şehrindeki hastahanesidir.⁵⁰

2- Sağlıklı Beslenme:

Dinimiz sağlıklı beslenmeye geniş yer vermiştir. Yeteri derecede ve dengeli bir şekilde besin alarak sıhhati korumak ve bu vesile ile vücutta meydana gelebilecek hastalıkları önlemek, koruyucu hekimliğin görevleri arasındadır. Zira Kur'ân'da “...Yiyiniz, içiniz. Fakat israf etmeyiniz. Allah israf edenleri sevmez.”⁵¹ buyurulması konunun dinde kazandığı önemi belirtmek için yeterlidir.

Beslenmede esas olan gıda ve çeşitleri konusunda, dikkat çekici noktalara değinen Kur'ân-ı Kerim, zamanımızda önemi daha da iyi anlaşılan

⁴⁸ Kırca, a.g.e., s.190.

⁴⁹ Kırca, a.g.e., s.191.

⁵⁰ Kırca, a.g.e., s.191.

⁵¹ Araf, 7/31.

proteinli yiyeceklerden et,⁵² balık,⁵³ ve süt⁵⁴ gibi yiyeceklerle; hurma, üzüm,⁵⁵ buğday, nar,⁵⁶ sebze, sarımsak, acur, soğan, mercimek,⁵⁷ incir ve zeytin gibi⁵⁸ bitkisel yiyeceklerden ve meyvelerden bahsederek bu gıdalara âdeta dikkatimizi çekmek istemektedir. Bitkisel yağdan⁵⁹ ve şifa verici bal⁶⁰dan da bahseden Kur'ân, özellikle balın beslenme ve tedavideki önemi- ne işaret etmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de zikredilen bu gıda maddeleri, insan sağlığı için gerekli olan protein, karbonhidrat ve yağlara sahip olan gıda maddeleridir. Kur'ân'ın bu gıda maddelerini zikretmesindeki amaç insanların dikkatlerini bunlara çekerek onlara olan ihtiyaçlarını göstermektir. Günümüz beslenme uzmanları da bu gıda maddelerinin insan sağlığı açısından önemine değin- mektedirler.⁶¹

Nahl, 16/67 de Rabbimiz üzümde bahsetmektedir. Günümüz bes- lenme uzmanları üzüm hakkında şunları söylemektedirler: "Üzümün bol glikoz ihtiva ettiği, bu maddenin de beyin yakıtı olduğu bilinmektedir. Gli- koz eksikliğinden can sıkıntısı, hassasiyette artma, çabuk öfkelenme, istek- sizlik ve unutkanlık ortaya çıkar. İşte üzüm yemekle kana karışan glikoz, hem bize enerji verir hem de beyne yakıt sağladığından bu belirtileri giderir. Üzümde ayrıca B vitamini, demir, kalsiyum ve fosfor da bulunur. Bu mad- deler de sinirleri besler, takviye eder.

Yakın zamanda üzümde resueatrol denilen bir madde daha keşfedil- di. Resueatrol, sinir hücrelerinin birbirleriyle bağlantı kurmasını sağlayan bir enzimi harekete geçirmektedir. Yaşlılıkta sinir hücreleri arasında zayıflayan, hatta kopan bağlantıları köprü görevi yaparak sağlamlaştırmaktadır. Resueatrol, aynı zamanda kanser önleyicidir. Bu konuda Hz. Peygamber de şöyle buyurmaktadır: "Üzüm yeyin. Zira üzüm, yorgunluğu giderir, sinirleri kuvvetlendirir, öfkeyi durdurur." "Kuru üzümüne devam edin. Zira o, safrayı açar, balgamı keser, sinirleri takviye eder, yorgunluğu giderir, ahlakı güzel- leştirir. Nefesi hoş eder, endişeyi uzaklaştırır, benzi düzeltir."⁶²

⁵² Bakara, 2/57; Hüd, 11/69; Yâsin, 36/71-72.

⁵³ Fâtır, 35/12; Kehf, 18/61,63.

⁵⁴ Nahl, 16/66; Yâsin, 36/73.

⁵⁵ Nahl, 16/67.

⁵⁶ En'am, 6/99.

⁵⁷ Bakara, 2/61.

⁵⁸ Tin, 95/1.

⁵⁹ Mü'minûn, 23/20.

⁶⁰ Nahl, 16/68-69.

⁶¹ Kırca, a.g.e., s.192.

⁶² Saygılı, Sefa, "Sağlık Tavsiyeleri" Zafer İlimi Araştırma Dergisi, Şubat 1999, Sayı, 266, s.10.

Kur'ân-ı Kerim'de Cenab-ı Hak, bal hakkında şöyle buyurmaktadır:

*"Rabbın bal arısına: 'Dağlardan, ağaçlardan ve insanların sizin için yaptığı şeylerden kendinize evler edinin' diye vahyetti. Sonra bütün meyvelerin tamamından ye. Ve Rabbinin sana has kıldığı yoldan git diye emretti. Onun karnından muhtelif renklerde bir şerbet çıkar ki, onda insanlar için şifa vardır. Bunda da tefekkür eden kavim için âyetler vardır."*⁶³

Hz. Peygamber (s.a.v.) de, balın şifa veren bir gıda olduğunu söylemiş ve bizzat kendisi balı, şifa ve tedavi amacıyla kullanmıştır.⁶⁴ Bu konuda şunu söylemiştir: "Size şu iki şifayı tavsiye ederim: Bal ve Kur'ân."⁶⁵

"Balda insanlar için şifa vardır." Son fenni ve tıbbî tecrübeler de bunu ispat etmektedir. Hz. Ömer (r.a.) onulmaz yaraları bal ile tedavi ederdi. Hem sürer hem de içirirdi. Bugün de aynı tedavi usulü tatbik edilmekte ve % 90 müspet neticeler alınmaktadır.⁶⁶

"Onda insanlar için şifa vardır." âyetini Seyyid Kutub, Hz. Peygamberin şu hadisi ile tefsir etmektedir:

"İmam Buhârî ve Müslim sahihlerinde Ebu Said el-Hudrî'den naklen rivayet ediyorlar. Adamın biri Resulullah'ın yanına geldi ve dedi ki: 'Kardeşimin karnı şişti.' Hz. Peygamber: 'Ona bal içir' buyurdu. Adam bal içirdi ve geldi dedi ki: 'Ey Allah'ın Resulü içirdim daha fazla şişirdi.' Hz. Peygamber tekrar: 'Git ve bal içir' buyurdu. Adam yine geldi ve dedi ki: 'İçirdim ama Ey Allah'ın Resulü daha fazla şişirmekten başka bir şey yapmadı.' Bunun üzerine Hz. Peygamber buyurdu: 'Muhakkak ki Allah doğruyu buyuruyor, yalan olan senin kardeşinin karnıdır, git ve ona bal içir. Adam gitti ve yine bal içirdi bu sefer iyi olduğunu bildirdi.'⁶⁷

Hadisle ilgili olarak İbnu Hacer'in yaptığı bir tahlili faydalı bulduğumuz için aynen alıyoruz:

"Bazı mülhidler: 'Bal müshildir, nasıl olur da ishal olanlara bal tavsiye edilir?' diyerek hadise dil uzatırlar. Buna cevabımız şudur: Bu söz, söyleyenin cehaletini ortaya koyar. Onların bu davranışı şu âyetin şumulüne girer: "*Onlar, ilmini kavrayamadıkları ve henüz yorumu da kendilerine bildirilmemiş olan şeyi yalanladılar...*"⁶⁸ Şurası malum ki, tabipler aynı hastalığın ilacının yaşa, âdete, zamana, alışılan gıdaya, tedbire, kişi tabiatının gücüne göre değişeceğinde ve ishahin birçok çeşidi bulunduğu ittifak eder-

⁶³ Nahl, 16/68-69.

⁶⁴ Canan, a.g.e., XI, 266-268.

⁶⁵ el-Cevziyye, a.g.e., s.34; Canan, a.g.e., XVII, 442.

⁶⁶ Çantay, Hasan Basri, **Kur'ân-ı Hakim ve Meal-i Kerim**, İstanbul 1990, II, 495.

⁶⁷ el-Cevziyye, a.g.e., s.35; Kutup, a.g.e., IX, 212.

⁶⁸ Yunus, 10/39.

ler. Mesela bu çeşitlerden biri, kusmayı da beraberinde getiren şiddetli bir ishaldir ki hazımsızlıktan husule gelir. Doktorlar şu hususta da müttefiktir: Bu çeşit ishalin tedavisi kişinin tabiatını ve onun fonksiyonunu terketmesiyle olur, böylece insan tabiatı muayyen bir müshile muhtaçsa, hastada kuvvet oldukça ona yardım edilir. İmdi, mezkur hasta sanki hazımsızlıktan husule gelen ishale musabtı. Resulullah da ona, mide ve bağırsaklarda toplanmış olan fuzûlî maddeleri boşaltması için bal tavsiye etti. Zira balda mideye arız olan ve gıdanın midede kalmasını engelleyen yapışkan karışımlardan mürekkep fuzûliyatı sürüp tahliye edici hassa vardır. Midede, havlularda görülen tüyler gibi tüyler mevcuttur. Bu tüyler yapışkan karışımlar takılacak olsa, mideyi fesada verir ve mideye ulaşan gıda maddelerini de fesada uğratar. Şu halde bunun tedavisi, bu karışımları mideden sürüp çıkaracak bir maddenin kullanılmasıyla gerçekleşir. Bu maksatla istimal etmeye, baldan daha müessir bir şey yoktur, hususen sıcak su içerisinde eritilip şerbet yapılırsa. Resulullah'ın tatbikinde bal, ilk seferinde müessir olmadı, zira tedavi, hastalığa göre, belli bir müddet ve belli bir miktar ilaca bağlı olmaktadır. Bu müddet kısa tutulursa fuzûliyat tamamen sürülüp atılmamış olur, normal zamanı taşacak olursa kuvveti zayıflatır ve başka bir zarar hasil eder. Sanki adam, birinci seferde baldan hastalığın mukavemetini kırmaya yetecek miktarda içmemiştir. Resûlullah da içmeye devam etmesini emretmiştir. Adam, hastalık maddesinin gereğine uygun olarak içmelerine devam ettikçe Allah'ın izniyle iyileşti.

Resûlullah'ın: "Kardeşinin karnı yalan söyledi" sözünde, 'bu ilacın faydalı olduğuna, hastalığın devam etmesinin, ilaçtaki kusurdan ileri gelmeye, fâsid maddenin çokluğundan hasil olduğuna bir işaret vardır. Bundan dolayı Hz. Peygamber bu maddenin boşaltılması için bal içmeye devamı emretmiştir. Nitekim öyle oldu ve Allah'ın izniyle adam iyileşti."⁶⁹

Balda yaklaşık olarak, % 25-40 sakaroz; % 30-45 friktöz; % 15-25 su ve muhtelif oranlarda protein, asit, organik ve madenî maddeler bulunmaktadır. Bu nedenledir ki bal şifa verici ve insan sağlığını koruyucu bir özelliğe sahiptir.⁷⁰

Balda şifa olduğuna dair varit olan ilâhî emri, tıp otoriteleri çeşitli şekillerde izah etmekte ve açıklamaktadırlar. Teknik yönlerini anlatan bu eserler netice itibariyle âyet-i kerimenin özet olarak belirttiğini açıklanmasından ibarettir.⁷¹

⁶⁹ Buhârî, Tıbb, 4,24; Müslim, Selam, 91; Tirmizî, Tıbb, 31; Canan, a.g.e., XI, 267.

⁷⁰ Kırca, a.g.e., 194.

⁷¹ Kutup, a.g.e., IX, 212.

3- Zararlı Yiyeceklerden Korunma:

Kur'ân-ı Kerim, bizlere zararlı olan yiyecekleri haber vermiş ve bu yiyeceklerin kullanılmasını kesinlikle yasaklamıştır. İslâm bu konuda çağrısını önce bütün insanlığa yaparak şöyle buyurmuştur:

*“Ey insanlar! yeryüzündeki temiz ve helal şeylerden yiyin, şeytana ayak uydurmayın, zira o, sizin için apaçık bir düşmandır.”*⁷²

Kur'ân, daha sonra hitabını mü'minlere çevirerek nelerin yenilmesi gerektiğini şöyle açıklamaktadır:

*“Ey iman edenler! Sizi rızıklandırdığımızın temizlerinden yiyin. Yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız, Ona şükredin. Şüphesiz size ölü hayvan etini, kanı, domuz etini, Allah'tan başkası için kesilen hayvanı haram kalmıştır...”*⁷³

Mâide suresinde de Kur'ân-ı Kerim bu haramları daha geniş olarak bildirmektedir:

*“Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası anılarak kesilenler, (boğulmuş, bir yerine vurularak öldürülmüş, düşüp, yuvarlanmış, başka bir hayvan tarafından süsülmüş, yırtıcı hayvan tarafından yenmiş olanları canları çıkmadan önce kesmemişseniz) ve dikili taşlar üzerine boğazlananlar, haramdır.”*⁷⁴

Haramları ona çıkararak bu âyet ile dört kısım içinde inceleyen diğer âyet arasında herhangi bir çelişki yoktur. Mâide suresinin üçüncü âyet-i kerimesi, Bakara suresi 172-173. âyetler ile En'âm suresi 145. âyet-i kerimelemini bir nevi tefsir etmektedir.

Haram yiyeceklerden âyetlerin ilk bildirdiği şey “leş” tir. Kendi kendine ölen bir hayvan, bulaşıcı bir hastalıktan, zehirli bir otan yada buna benzer sebeplerden dolayı ölmüştür. Ölen yada can çekişerek ölen bir hayvanın, ağız, boğaz ve bağırsak gibi yerlerdeki mikropları dokuları istila eder ve buralarda çoğalarak hayvanın kokmasına ve çürümesine neden olurlar. Bu şekilde olan hayvanların yenmesi ise insanlarda çeşitli hastalıkların meydana gelmesine, hatta ölümlerine neden olabilir.⁷⁵

Haramlardan ikincisi de akan kandır. “Kan, sağlam canlılarda bile muhtelif mikropları ihtiva etmektedir; ayrıca kesim sırasında kana çeşitli mikroplar geçmektedir. Diş çektirme sırasında bile bu olay vardır. Kandan

⁷² Bakara, 2/ 168.

⁷³ Bakara, 2/172-173.

⁷⁴ Mâide, 5/3.

⁷⁵ Kırca, a.g.e., s.180.

yapılan hayvan yemlerinin, hayvanlar arasında salgınlara sebep olduğu ve bunlardan insana hastalıkların bulaştığı bilinmektedir.”⁷⁶

Ayrıca kanda, alerjik hastalıklarda ortaya çıkan immunoglobulin denilen maddeler bulunmaktadır.⁷⁷ Kanda aynı zamanda insan sıhhatine zararlı olan ürik asit de bulunmaktadır.⁷⁸

Haramların üçüncüsü de domuz etidir. Eski çağlarda Mısır ve Fenikeliler gibi bazı milletler, domuz etinin mekruh sayarak yememişlerdir.⁷⁹ İslâm kaynaklarında İbn Ebî Hatem’in rivayetine göre Ebu Tufayl şu hadisi nakletmiştir: “Adem peygambere dört şey haram kılınmıştır. Ölü, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına kesilen hayvan.”⁸⁰

Musevîlerin mukaddes kitabı Tevrat domuz eti yemeyi yasaklamıştır: “...Ve domuz, çünkü çatal ve yarık turnaklıdır, geviş getirmez, o size murdardır, onların etinden yemeyeceksiniz, leşlerine dokunmayacaksınız.”⁸¹ Tevrat’ta domuz eti yasağı bulunmasına rağmen İncil’de domuz eti yasağı bulunmamakla birlikte onun pis bir hayvan olduğu bildirilmektedir: “... murdar ruhlar da çıkıp domuzlara girdiler...”⁸²

İslâmiyette domuzun hiçbir şeyi helal kabul edilmemiştir. İmameyn ve İmam Şâfîî domuzun kılları ile badana fırçası yapılması ve ayakkabı dikilmesi câizdir demişlerdir. İmam-ı Yusuf’a göre ise bu, zarurete binaen verilmiş bir müsaadedir.⁸³

Alman hekimi Recheweg “Domuz Eti ve İnsan Sağlığı” isimli kitabında domuz etinin zararları hakkında şunları söylemektedir: Recheweg, domuz etindeki zehirli hastalık amillerini “sutoksin” olarak isimlendirmekte ve bunu domuz eti yiyenlerde görülen hastalıkların sebebi saymaktadır. Domuz eti yiyenlerde safrakesesi iltihabı ve taşları, apandist, barsak iltihapları, abse ve çibanlar, şirpençe, kadınlarda akıntı, nisâî iltihaplar, mafsal kireçlenmesi, damar sertliği, yüksek tansiyon, kalp anjini ve infaktüs gibi hastalıkların görülebileceğini bildiriyor. Recheweg, domuz etinde insan sağlığı açısından şu zararların bulunduğunu da ifade eder:

⁷⁶ Kırca, a.g.e., s.180.; Muhammed Ali Sabuni, **Ruhu’l-Beyân Fî Tefsiri Âyâti’l-Ahkâm**, Dersaadet Dağıtım, İstanbul, trs, I, 154.

⁷⁷ Nurbaki, Haluk, **Sonsuz Nur**, Damla Yayınevi, İstanbul, trs, s.36.

⁷⁸ Kırca, a.g.e., s.181.

⁷⁹ Akten, Haluk, **Bilim Adamalarına Baş Eğdiren Kitap Kur’ân**, Uysal Kitabevi, Konya, 1998, s.185.

⁸⁰ Akten, a.g.e., s.185.

⁸¹ Kitab-ı Mukaddes, **Tevrat, Levililer**, 11/7, 110.

⁸² İncil, **Markos**, 5/13, 39.

⁸³ Akten, a.g.e., s.187.

1. Domuz etinde fazla miktarda bulunan kolesterin ve yağ asitleri, damar sertliği, tansiyon yüksekliği, infarktüs ve bazı damar hastalıklarına sebep olmakta.

2. Domuz etinde bol miktarda bulunan yağ dokusu, kükürtten zengin mukopolisak karitlerden ibarettir. Bu madde insan vücudunda kıkırdak, kas ve sinirlere oturarak mafsalsal iltihabı, mafsalsal kireçlenmesi, bel fitiği gibi çeşitli romatizmal hastalıklara neden olur.

3. Domuzlarda büyüme hormonu yüksek seviyededir. Zira doğum esnasında birkaç yüz gram olan bir domuz yavrusu, altı ay içinde yüz kiloyu aşkın bir domuz olur. Domuz etinde bulunan bu büyüme hormonu insanda kanser gelişmesine sebep olur.

4. Domuz etinden insanlara grip virüsü geçebilir. Zira grip virüsü domuzların akciğerinde yaşar, domuzun etine ve domuz etinden de imal edilen sosis, salam ve sucuğa da geçebilir.

5. Domuz etinde bol miktarda histamin ve imidazol gibi maddeler bulunduğu ve bu maddelerin insanda ekzema, ürtiker, astma, vazomotor rinitis gibi alerjik hastalıklara neden olabilir.⁸⁴

Hayvanlar içinde en çok ürik asit taşıyan hayvan, domuzdur. Domuzun dışındaki diğer hayvanlar, bu maddeyi sidik yolu ile devamlı dışarı atarlar. İnsan vücudu da bu maddenin % 90'ını, böbrekler vasıtasıyla dışarı atar. Domuz ise bu asitin % 2'den fazlasını dışarı atamaz. Geri kalan ise vücutta kanın bir parçası olarak varlığını devam ettirir.⁸⁵

“Bazı kimselerin iddialarına göre; ilerlemiş olan bugünkü pişirme vasıtalarının kullanılması ve etlerin yüksek hararete kaynatılması sonunda bu zararlı kurtçuklar ölmekte ve tehlike arz etmemektedir. Bu kimseler, ilmin asırlarca yaptığı araştırmalar sonunda ancak bir tek zararı keşfedebildiğini unutuyorlar. Kim domuz etinde henüz keşfedilmemiş daha birçok afetlerin bulunmadığını kesin olarak söyleyebilir? Beşerî ilimleri yüzlerce yıl gerilerde bırakan Allah'ın kitabı, güvenilmeye, bağlanılmaya daha liyakatlı değil midir?”⁸⁶

4- Zararlı İçeceklerden Korunma:

İslâm dininin yasak ve haram ettiği her şey, insan sağlığına zararlıdır. Kur'ân, insan sağlığını korumak için zararlı yiyecekleri yasakladığı gibi zararlı içecekleri de yasaklamıştır. Bu içeceklerin başında şüphesiz ki alkol gelmektedir. Zira Kur'ân bu konuda şöyle buyurmaktadır: “*Ey mü'minler*

⁸⁴ Akten, a.g.e., s.190.

⁸⁵ Kırca, a.g.e., s.181.

⁸⁶ Kutup, Seyyid, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, Terc: M. Emin Saraç vd., İstanbul, trs, I, 325.

içki, kumar, dikilen kurban taşları ve şans okları, şeytanın işlerinden murdar bir şeydir. Onlardan sakının ki felâh bulasınız."⁸⁷

İslâm'da sarhoşluk veren her şey içki sayılmış ve bunların haram olduğu bildirilmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Her sarhoş edici şey, hamırdır. Ve sarhoş edici şey haramdır. Kim dünyada hamır içer ve tövbe etmeden, onun tiryakisi olduğu halde ölürse, âhirette şarap içemez."⁸⁸ Hz. Enes'ten gelen bir rivayette Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Resûlullah hamırla ilgili olarak on kişiye lanet etti. "(Hammaddesinden şarap yapmak maksadıyla) sıkana ve sıkıtırana, içene ve sâkılık yapana, (imalathaneden veya depodan, toptancıdan perakendeciye veya müstehlike kadar) taşıyana ve taşıtana, satana ve satın alana, bağışlayana, bunun parasını yiyene."⁸⁹

Alkol insan sağlığı için çok zararlı olduğundan İslâm bunu haram etmiştir. İçkinin zararlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. "Sinir sistemi üzerindeki tesiri: Alkolün kimya tabiri ile sınıfı, yağ ve lipoitleri eriten bir madde olmasıdır. Beyin ve sinir hücreleri, bünye ve gışa itibariyle, yağ ve lipoitleri ana madde olarak ihtiva eder. Vücuda alkol alınunca, kan yolu ile bu hücrelere gider, orada her maddeyi süzerek alan hücre gışasını eritir ve zorla hücreye nüfuz eder. Böylece hücre zehirlenir. Bu zehirlenme, hücrede uyuşma ve vazife görmeme şeklinde tecelli eder. Şu halde alkol sinir ve beyin hücrelerine cebren girer ve onu muvakkat bir zaman için felce uğratar. Eğer bu tesir, alkoliklerde olduğu gibi devamlı olursa, hücre, bünye bakımından vazifesini tamamen sakat yapan hasta bir durum arzeder."⁹⁰

2. Alkolün ikinci zararı, kalp, böbrek ve dolaşım sistemi üzerinedir. Alkol, kalbin kasılma gücünü azaltarak çevrel damarları genişletir. Bu durum ise kan basıncını azaltır. Aşırı güç harcanması durumunda kalbin oksijen tüketimi artar. Kan basıncı alınan alkolle orantılı olarak artar. Alkol alımı kesildikten ancak birkaç hafta sonra kan basıncı normale döner, fakat kalp kası, kasılma yeteneğini önemli ölçüde yitirir. Aynı zamanda alkol alımının kesilmesiyle düzelmeyen ve ölüme sonuçlanabilen ağır kalp yetmezliği ortaya çıkar."⁹¹

⁸⁷ Maide, 5/90.

⁸⁸ Buhârî, Eşribe, 1; Müslim, Eşribe, 73; Muvatta, Eşribe, 11; Ebû Dâvud, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 1; Nesâî, Eşribe, 22, 46; Canan, a.g.e., VIII, 132.

⁸⁹ Tirmizî, Buyu', 59; İbn Mâce, Eşribe, 6; Ahmed b.Hanbel, el-Müsned, II, 25; Canan, a.g.e., VIII, 135.

⁹⁰ Baki, a.g.e., s.29.

⁹¹ Akten, a.g.e., s.175.

Alkol, insanın böbrek tüplerinde ağır tahribat meydana getirir. Böbrek hücrelerinin gışalarına nüfuz eden alkol bütün kanın süzülme kabiliyetini aksatır. Ayrıca alkol, tedavisi çok zor olan ve ekseriyetle müzminleşerek ölüme sebebiyet veren böbrek iltihabına neden olur. Bu hastalığa "Alkol Nefriti" denir.⁹²

3. "Gebelikte alınan alkol düşüklere olduğu kadar doğumdan önce dölütün⁹³, doğumdan sonra ise bebeğin vücut gelişiminin geri kalmasına neden olmakta, yüzde biçim bozukluklarına, zeka geriliğine varabilen sınır sistemi hastalıklarına, kalpte doğumsal deliklere ve başka birçok organda ise çeşitli bozukluklara yol açmaktadır. Gelişmekte olan organların tümü alkolün zararlı etkilerine açıktır.

Alkolün dölütün gelişimi üzerindeki etkileri:

1. Dölütün dölüyatağı içi gelişim yaşına göre düşük kilolu olması,
2. Kafatası ve beyin ölçülerinin normalden küçük olması ve zekanın etkilenmesi,
3. Davranış kalıplarının değişmesi, vücut etkilerinin azalması, gözlerin geç açılması, titremeler, süt çocuğu döneminde huzursuzluk.
4. Özellikle ağız, üreme ve boşaltım sistemlerinde doğuştan gelen defak oluşum bozuklukları, yarık ve fitikler.
5. Özellikle yüzün orta çizgisinde alkolik dölüt sendromu olarak tanımlanan ve zeka geriliğiyle birlikte ortaya çıkan gelişme bozuklukları.
6. Doğurganlıkta azalma, ölü doğum ya da doğumdan hemen sonra ölüm.

7. Karcıcıklar yada kulakçıklar arasında delik,
8. Eklem hareketlerinde kısıtlanma.⁹⁴

5- Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma:

İslâm dininin yasakladığı büyük günahlardan biri de fuhuştur. Allahu Teâlâ, bu kötü fiili haram kılmış, insanlara bu ahlaksız davranıştan uzak durmalarını ve ondan korunmalarını emir buyurmuştur:

*"Fuhşun gizlisine de, açığına da asla yaklaşmayınız."*⁹⁵

*"Zinaya yaklaşmayın, çünkü o, şüphesiz bir hayasızlıktır."*⁹⁶

⁹² Baki, a.g.e., s.29.

⁹³ Dölütsel yaşamın onuncu haftasından sonra, yani insan türüne özgü dış yapısal özellikler kazanıldıktan sonra gelişmekte olan yavrunun durumunu belirten terim; bu dönemde baş, boyun, gövde, kollar ve bacaklar üç bölüme ayrılmış olarak gözlenir. Bu dönemde vücut hızlı gelişir, çeşitli organ ve dokular olgunlaşır.

⁹⁴ Akten, a.g.e., s.179.

⁹⁵ En'am, 6/151.

⁹⁶ İsrâ, 17/32.

Fuhuş, insanların iffetlerine, namuslarına ve topluma karşı işlenmiş büyük bir suçtur. Bu nedenle İslâm dini, toplumun varlığını, huzurunu, insanın ve insan neslinin muhafazasını korumak amacıyla fuhuşu yasaklamıştır. Bu çirkin fiil, sosyal nizamı yok ettiği gibi, fertlerin sağlığını da yok eder. Fuhuş birtakım hastalıkların meydana gelmesini ve onların süratli bir şekilde yayılmasını sağlar. Fuhuş yoluyla meydana gelen hastalıkları günümüz tıp ilmi tespit etmiştir. Bu yolla geçen hastalıklara zührevî hastalıklar denir. Bunların başlıcaları; frengi, bel soğukluğu, yumuşak yara gibi hastalıklardır.⁹⁷

Fuhuş suçunu işleyenlerin çocuklarında vaktinden önce ergenleşme, sıhhat bozukluğu, asabi ve ruhî birçok rahatsızlık meydana gelmektedir. Fuhuş bataklığına düşenleri ve bu yolla hasta olanları yeniden topluma kazandırmak için özel ve resmi birçok hastaneler açılmakta, hiç de azımsanmayacak derecede maddî harcamalar yapılmaktadır.⁹⁸

Homoseksüellik de Kur'ân ve Sünnet de yer alan ifadelerle göre yapılması kesinlikle yasaklanmış lanetli bir iştir:

“Siz kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yaklaşıyorsunuz. Doğrusu siz ilâhî yasak sınırlarını aşan bir kavimsiniz.”⁹⁹

Homoseksüellik, beden sağlığını bozmakta, AIDS, fistür, frengi ve belsoğukluğu gibi hastalıklara sebep olmaktadır.

Homoseksüellik, hususunda Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: “Üç kimse var ki, Allah onların şahadetini kabul etmez: Birbiri üzerine binen erkek, birbiri üzerine binen kadın ve bir de zulmeden hükümdarlar.”¹⁰⁰

İslâmda, istimnâ (el ile boşalmak) da yasaklanan davranışlardandır. Mastürbasyon, insanı ölçsüzlüğe sevk eder. Aslında mastürbasyon insanı tatmin etmez, aksine şehvî arzuların gittikçe şiddetlenmesini sağlar. Mastürbasyon doğrudan doğruya hastalık yapıcı olmamakla birlikte alışkanlık haline geldiğinde, bel gevşekliği, unutmama, geçiştirme, irade zayıflığı, hafızada gerileme, üzüntü ve sıkıntı gibi hastalıklara ve rahatsızlıklara neden olur. Ayrıca bu alışkanlık kişilerde sinir bozukluklarına, el ve kol titremesine, baş dönmesine, uykusuzluk, kalça ve bacaklarda dermansızlık, yorgunluk gibi etkiler bırakır. Vajinaya bazı şeyler sokarak mastürbasyon yapan kızların, kızlık zarlarının yırtılmasına, döl yolunun iltihaplanmasına hatta bu iltihaplar neticesinde kısırlığa neden olabilir.¹⁰¹

⁹⁷ Uysal, Asım, *Evlilik ve Cinsel Hayat*, Uysal Kitabevi, Konya, 1998, s.500.

⁹⁸ Doğan, Lütfü, *Toplumun Temelini Sarsan Belli Başlı Problemler*, Diyanet Yayınları, Ankara, 1995, s.245.

⁹⁹ Araf, 7/81.

¹⁰⁰ Uysal, a.g.e., s.362.

¹⁰¹ Uysal, a.g.e., s.86-87.

Kur'ân'da ve hadislerde bildirildiğine göre hayızlı ve nifaslı kadınlarla ilişkiye girmek yasaktır: Nitekim bu hususta Yüce Allah:

*“Sana âdet görmeden soruyorlar. De ki: ‘O eziyettir’ Âdet halinde kadınlardan çekinin, temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman Allah’ın emrettiği yerden onlara varın.”*¹⁰²

“Ümmü Seleme'den gelen bir rivayette: “Ben, Resûlullah ile birlikte yorganın altında idim. Kadınların maruz kaldığı hayız (kanını) o sırada gördüm. Derhal örtünün altından sıvıştırdım. Rasûlullah: “Hayız mı oldun?” dedi. “Ben, kadınların gördüğü hayız kanını gördüm” dedim. Resûlullah: “Bu Allah’ın, Hz. Adem’in kızlarına yazdığı bir kaderdir” buyurdular.”

Ümmü Seleme şöyle devam eder: “Ben yataktan sıvışıp kendime çeki düzen verip geri döndüm. Resûlullah bana: “Gel benimle birlikte yatağa gir!” dedi. Ben de yanına girdim.”¹⁰³

Hız. Peygamber başka bir hadislerinde şöyle buyurmaktadır: “Kadınlarımızla ay hallerinde cinsi temasta bulunmayınız. Ancak cinsi temasın dışında sevişme dahil onlarla her türlü ilişkiye girebilirsiniz.”¹⁰⁴

Başka bir hadis-i şeriflerinde Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: “Kim hayızlının fercine veya dübürüne temas ederse veya kâhine uğrarsa Muhammed’e indirilenden yüz çevirmiş olur.”¹⁰⁵

Kadınlarla, hayız ve nifas günlerinde yapılan ilişkilerde şu zararlar vardır:

* Âdet kanının etkisiyle kadının dölyolu dışarıdan gelebilecek mikroplara karşı zayıf olur. Böyle bir zamanda kurulan ilişkilerde mikroplar kolayca dölyolundan âdet nedeniyle genişlemiş olan dölyatağı kanalından geçer, yumurta kanalları ve yumurtalıklara kadar çıkarak o bölgenin iltihaplanmasına hatta kadının kısırlaşmasına neden olur.

* Böyle bir zamanda yapılacak cinsel ilişkide kadının tenasül uzvunda ağrılar meydana gelebilir. Bu ağrılar rahimde, yumurtalıkta veya havuzda iltihaplanmalara neden olabildiği gibi kısırlığa da neden olabilir.

* Hayız kanı, erkeğin tenasül uzvuna sirayet ettiği takdirde frengi hastalığına benzeyen irinli iltihaplanmaya yol açar. Erkeğin husyelerine geçerek şiddetli ağrıya hatta kısırlığa neden olur.¹⁰⁶

¹⁰² Bakara, 2/ 222.

¹⁰³ Canan, a.g.e., XVI, 614.

¹⁰⁴ Uysal, a.g.e., s.125.

¹⁰⁵ İbn Mâce, Taharât, 122; Canan, a.g.e., XI, 44.

¹⁰⁶ Uysal, a.g.e., s.128.

İslâm, anal birleşmeyi (kadına arka organından teması) de yasaklamış ve bundan şiddetle kaçınılmasını emretmiştir:

*“Ay halinde iken kadınlardan uzak durun; temizlenmelerine kadar onlara yaklaşmayın. İyice temizlendikleri zaman Allah’ın size emrettiği yerden (üreme organından) onlara yaklaşın...”*¹⁰⁷

Hz. Peygamber de bu şekilde ilişkide bulunmayı yasaklamıştır:

*“Kadına dübüründen yaklaşan (o yolla temasta bulunan) kimse lanetlenmiştir.”*¹⁰⁸

Diğer bir rivâyette de şöyle buyurmuştur:

*“Eşyle dübüründen temasta bulunan bir adama Cenâb-ı Hakk (rahmet) nazarıyla bakmaz.”*¹⁰⁹

Anüsten yapılan ilişkide, tıb açısından birçok zararlar vardır. Makat içinde yaşayan E. Coli gibi pek çok bakteri anal ilişkiden sonra penisin yakanmadan vajinaya sokulması sonucunda vajinaya taşınmakta burada iltihaplanmalara hatta tedavi edilmediği takdirde dölyatağında ve yumurta kanallarında ağır yapışıklıklara neden olduğu gibi kısırlığa da sebep olabilir. Anal ilişkide makat civarında çatlamalar, yırtıklar ve makatı çevreleyen a-dalelerde gevşeme ve yırtılmalara neden olur.¹¹⁰

Dinimiz, tedbirleri almaksızın bulaşıcı hastalık mikroplarını taşıyan hastalarla temasımızı yasaklamıştır.

Hz. Peygamber: “Bulaşıcı hastalık mikroplarını taşıyan (hayvanlar ve insanlar) sıhhatli olanlar yanına uğramasın.”¹¹¹ buyurarak, hastalığın başkalarına da geçmesine engel olmaya çalışmıştır. Hatta kendisine bağlılığını bildirmek üzere gelen hastalığa tutulmuş bir kişiye, “Biz seninle biatlaştık, sen artık geri dön.” Şeklinde haber göndererek onunla temastan sakınmıştır ve ashabına da kaçınmalarını tavsiye etmiştir.

İslâm fertlerin sağlığına önem verdiği gibi toplum sağlığına da gereken önemi vermiştir. Bu nedenledir ki Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

*“Bir yerde veba çıktığını duyarsanız oraya girmeyiniz, bulunduğu yerde veba çıkmışsa oradan ayrılmayınız.”*¹¹² Hz. Peygamber, böyle bir durumda iken kaçarak yapılacak şahsi kurtulma teşebbüslerinin bir toplumu ne derece zor duruma sokabileceğini düşünerek o bölgenin insanlarına: “Ve-

¹⁰⁷ Bakara, 2/222.

¹⁰⁸ Uysal, a.g.e., s.342.

¹⁰⁹ Uysal, a.g.e., s.342.

¹¹⁰ Uysal, a.g.e., s.344.

¹¹¹ Demircan, Ali Rıza, *İslâm Nizamı*, Eymen Yayınları, İstanbul 1984, I, 231.

¹¹² Buhârî, Tıb, 30; Enbiyâ, 50; Hiyel, 13; Müslim, Selam, 92; Muvatta, Câmi, 23; Tirmizî, Cenâiz, 66; Canan, a.g.e., XI, 361.

balı yerde ikamet eden şehid gibidir, oradan kaçan da cepheden kaçan gibidir.” Başka bir hadislerinde de “Taundan kaçan cepheden kaçan gibidir, taunda sabreden cephede sabreden gibidir.”¹¹³ dedikten sonra şöyle bir müjde vermiştir: “Kim vebanın bulunduğu bir yerde sabır gösterir, ecrini umar, Allah’ın yazdığından dışında kendisine bir şeyin isabet etmeyeceğini bilirse bir şehid ecrini alır.”¹¹⁴

“Bazı anlayışsız insanlar bulaşıcı hastalıktan korunmanın kaderden kaçış ve iman zaafına delil olduğunu öne sürerek vebalı yerlere gitmeye kalkışır. Bu büyük bir hatadır. Ömer (r.a.) Şam’da veba görülünce oraya, sefer düzenlenmesini yasaklamıştı. Ona... Sen Allah’ın kaderinden mi kaçırıyorsun? denildiği zaman: Biz Allah’ın diğer bir kaderine kaçırıyoruz, demişti. Sebeplere tevessül haktır... Hz. Ömer’in (r.a.) dediği gibi, o da Allah’ın takdiri içine girer. İslâm bulaşıcı hastalıklardan korunmayı meşru kılmıştır.”¹¹⁵

İslâm, hayvanlarla ilişkiye girmeyi şiddetle yasaklamıştır. Çünkü bu tür davranışlar hayat kanunlarına ve ahlâk kurallarına aykırıdır. Ayrıca bu çeşit ilişkiler birtakım hastalıkların kişilere geçmesine neden olabilmektedir. Bu konuda Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır:

“Dört sınıf insan vardır ki bunlar sabah ve akşam Allah’ın azabı içindedirler.

Ashab, bunlar kimlerdir Ya Resulallah! dediklerinde Hz. Peygamber:

Onlar, kadınlara benzemek isteyen erkekler, erkeklere benzemek isteyen kadınlar, homoseksüeller ve hayvanlarla cinsel ilişki kuran kişilerdir.”¹¹⁶ buyurmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yasakladığı şeylerden biri de ihtiyaç olmadığı halde evde köpek beslenilmesidir. Bu konuda Hz. Peygamber (a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Av ve çoban köpeği dışında köpek besleyenin ecrinden her gün iki kıratlık¹¹⁷ eksilme olur.”¹¹⁸

Bu yasaklama köpeklere şiddetle davranılmasını gerektirmez. Zira, Kur’ân’da şöyle buyurulmaktadır:

¹¹³ Canan, a.g.e., XI, 363.

¹¹⁴ Gazâlî, Muhammed, Müslümanın Ahlakı, Ribat Yayınları, Terc: Abdülcelil Candan, Konya, s.185.

¹¹⁵ Gazâlî, a.g.e., s.185.

¹¹⁶ Uysal, a.g.e., s.363.

¹¹⁷ Kırat, lügatte beş arpa ağırlığı veya yarım danik ve bir şeyin yirmi dörtte biri gibi manalara gelir.

¹¹⁸ Buhârî, Sayt, 6; Müslim, Müsâkât, 50; Muvatta, İsti’zân, 12; Tirmizî, Ahkam, 4; Nesâî, Sayt, 12-14; Canan, a.g.e., X, 280.

*“Yerde yürüyen hayvanlar ve kanatları ile uçan kuşlar da ancak sizin gibi birer ümmettirler.”*¹¹⁹

Bunun üzerine Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: “Eğer köpekler de ümmetlerden bir ümmet olmasaydı hepsinin öldürülmelerini emrederdim.”¹²⁰

Köpekler, bazen insan sağlığını da tehdit etmektedirler. Bu konuda ünlü Alman düşünürü Dr. Cırtartentesmer “Kosmos” adlı Alman mecmuasında yazmış olduğu bir makalede şunları söylemektedir:

“Son senelerde bazı insanların köpek besleme aşkı karşısında, herkesin nazarı dikkatini bunun doğuracağı tehlikelere doğru çekmek zorunda kaldım. Çünkü, içinde yaşadığımız çağda köpekleri beslemekle kalmıyor; aynı zamanda onlarla oynanıyor, seviliyor ve küçük-büyük farkı gözetmeden elleri yalamalarına müsaade ediliyor, hatta çok zaman insanın, kendisine yiyip içtiği kaplardan yemek artıklarını yemelerine göz yumuluyor.

Bütün bunlar, sağlam yaratılışı, karakterli insanın ve adabın çok ayıp karşılayacağı bir husus olduğu gibi, sıhhat ve temizlik kurallarına da uymaz. Bu ilmi makalemizde biz, konunun bu yönlerini pedagog, psikolog ve eğitimcilere havale etmek istiyoruz.

Konunun sağlık ve tıbbî yönüne gelince (ki bizi ilgilendiren de budur), köpekleri besleme ve onlarla oynama dolayısıyla insan hayatını tehdit eden tehlikeler, pek küçümsenecek durumda değildir. Birçok insan bizzat kendilerini mahvetmek için büyük meblağlar ödemişlerdir. Çünkü, köpeklerde bulunan şerit kurdu müzmin hastalıklara sebep olmakta ve çok zamanlarda ölüme kadar götürmektedir.

Bu kurt, şerit halindeki küçük kurtçuklardan bir tanedir, insanda silvilce şeklinde belirir. Bu köpeklerde, diğer hayvanlarda ve bilhassa domuzlarda bulunur. Fakat gelişmesine müsait en iyi yer, köpekler, yırtıcı hayvanlar, çakallar ve kurtların vücududur. Kedilerde pek nadir bulunur. Yalnız köpek şeridi, diğerlerinden farklıdır ki, gözle görülmeyecek kadar küçüktür. Ve ancak son senelerde onun hayatı hakkında bir şeyler bilinmeye başlanmıştır...

Veterinerlerin de çok iyi bildikleri gibi, bilhassa köpek şeridinin gelişmesinin diğerlerinden farklı birçok hususiyetleri vardır. Bu kurtların her birinin ülserler halinde birçok şerit kurdu başı doğar ve gelişir. Birbirine benzer ve kurtlardan da muhtelif şekilde çeşitli sivilceler belirir. Ülserler de gelişip, büyüyen bu kurt başları köpeklerin bağırsaklarında kuvvetli ve tam şerit kurdu haline gelir. Halbuki insanlarda ve diğer hayvanlarda bulunan

¹¹⁹ En'am, 6/ 38.

¹²⁰ Canan, a.g.e., X, 281.

diğer kurtlar, şerit kurtlarından çok farklı olarak yalnız yeni sivilceler ve ülserler meydana getirir. Bu ülserler hayvanlarda (istisnalar ortadan çıkarıl-sa) en çok elma büyüklüğünde olur ve yüreğin ağırlığı, normal ağırlığından on katı fazlasına kadar yükselir. İnsanlarda ise kalp, bir yumruk veya bir çocuk başı kadar büyük ve içi on ile yirmi litre ağırlığında sarı su ile dolar.

İnsanlarda bu kurtlar, en çok kalpte bulunur ve muhtelif şekillerde ve birbirinden ayrı olarak görünür. Çok zamanda akciğere, bağırsaklara, dalağa, böbreklere ve hatta kafatasına sirayet ederek, mütehasşıs-lar tarafından bile sezilemeyecek derecede ve büyük ölçüde sirayet ettiği uzvu değiştirir.

Şüphesiz ki bu ülser nerede bulunursa bulunsun; ona müptela olana büyük tehlike sayılır. Bu kurtların yaşayış şeklini, oluşunu ve gelişmesini bilmemize rağmen; onlardan tedavi ile kurtuluş yolunu bilemiyoruz. Yalnız biliyoruz ki; bu kurtlardan bazıları kendi kendine ölür. Bunun sebebi de vü-cudun ifraz ettiği bazı maddelerdir. Bilhassa son zamanlarda ispat edilmiştir ki; insan vücudu bu gibi hallerde bu kurtların zehrine karşı panzehir ifraz etmektedir. Fakat esefle ve üzülecek söylemek gerekir ki; çok zaman bu kurtlar, vücutta birçok zararlar bırakarak ölmektedir. Ve itiraf etmek lazımdır ki, kimyevî tedavi yolları bunun için hiçbir fayda temin etmemekte ve böylece başka bir ilaç kullanmaya yeltenmeden ameliyattan başka bir kurtuluş çaresi görülmemektedir.

İşte bu sebeptendir ki, bizi, uzvî hastalığa karşı koymak ve insanı bu feci tehlikelerden kurtarmak için gereken ve elden gelen bütün tedbirleri almaya mecbur etmektedir.

Büyük mütehasşıs Dr. Noller, Almanya'da yaptığı ameliyatlar neticesinde ispat etmiştir ki, Almanya'da köpek şerit kurdu ile müptela olanların nispeti %1'den aşağı değildir. Buna en çok müptela olan yabancı ülkeler ise, alçak nüfus rakamlı memleketlerin kuzey kısımları, Dalmaçya, Kırım, İzlanda, Avustralya'nın güneydoğu ve Hollanda'nın Frezelând kesimidir ki, bu-ralarda köpekler dilencilikte de kullanıldığı için ortalama olarak insanlar %12 nispetinde köpek şerit kurtlarına müptela olmuşlardır. Bilhassa İzlanda'da bu nispet % 43'e yükselir.

Şerit kurdunun bulunması dolayısıyla insanın sıhhatini tehdit eden, tehlikeleri salgın bir hastalık gibi etrafa yayan bu türlü hayvanların insan gıdasına verdiği zararı da buna ilave edecek olursak, hiç kimsenin, sağlığı koruma, gıdayı artırma düşüncesiyle bu gibi tehlikeleri uzaklaştırmak hususunda tereddüt etmeyeceği muhakkaktır. Çünkü bugün bu salgın hastalığa müptela olmayan ülkelerde aynı tehdidin altına girmiş bulunmaktadır.

Bu salgın hastalıkla mücadelenin en başarılı yolu, bu kurdun köpek-lerde kalmasını temin etmek ve orada hapsederek başka tarafa yayılmasına

engel olmaktır. Köpekleri beslemek tamamen men edilemeyeceği için böyle düşünülmektedir.

Bu gibi hastalıkları taşıdıkları kesinleşmiş olan köpeklerde gerekli tedaviyi ihmal etmek doğru değildir. Onların tedavi edilmesinin mutlak gerektiği gibi, çoban köpeklerine de bu tedavinin arada sırada tekrarlanması faydalı olur.

Kendi sağlığını ve hayatını korumak için insanın, köpeklere dokunmaktan ve onların kendisine yaklaşmasından mümkün derecede sakınması ve bu hususta çok titiz davranması lazımdır. Köpeklerin çocukların ellerini yalamalarına ve çocuk bahçelerine girmelerine müsaade edilmemelidir...¹²¹

Sanırım Hz. Peygamberin (a.s.), zorunlu haller dışında köpeklere yaklaşılmasını istemesi ve "Köpek, birinizin kabını yalarsa; o kabı biri toprakla olma şartı ile yedi defa yıkasın."¹²² buyurmasının hikmeti daha iyi anlaşılmaktadır.

SONUÇ:

Kur'ân-ı Kerim'in önemle üzerinde durduğu ve hakkında zaman zaman bilgi verdiği konulardan birisi de tıp ve koruyucu hekimliktir. İslâm, sıhhatin büyük bir nimet olduğunu bildirmiş, mü'minlere yüklediği vazifelerle sıhhat kazandırıcı ve koruyucu bütün tedbirleri almalarını istemiştir.

Dinimiz, sıhhatimizi korumamız hususuna o derece önem vermiştir ki, ibadet maksadıyla da olsa sağlığımızı zedeleyecek davranışlardan kaçınmamızı bizlere öğütlemiştir. Rabbimiz yolculara ve hastalara oruçlarını kazaya bırakma müsaadesini vermiş, gusül gerektiğinde tıbbî bir zaruret varsa teyemmümle yetinilmesi ruhsatını tanımış ve ölümcül durumlarda haramları mubah kılmıştır.¹²³

Hastalıklar insanın bir kusuru olmaksızın kulluk denemesi olarak da gelebilir. Bunu Rabbimiz şöyle bildirmektedir:

"*Andolsun sizi (kulluk denemesi için) biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve mahsullerden yana eksiltme ile imtihan edeceğiz. (Ey Peygamber) sabredenleri müjdele.*"¹²⁴ Bu âyet-i kerime korunma tedbirlerine başvurulduğu halde birden gelen ve sebebi kavranamayan hastalıklar içindir.

Hastalıklar dinimizin bizlerden istediği korunma yollarında gösterdiğimiz kusurlardan dolayı da gelebilir. Sıhhatini korumadığı için hasta olan

¹²¹ el-Kardâvî, Yusuf, *İslâm'da Helal ve Haram*, Terc: Ramazn Nazlı, Hilal Yayınları, İstanbul, trs, s.125-127.

¹²² el-Kardâvî, a.g.e., s.123.

¹²³ Bakara, 2/173; Mâide, 5/6.

¹²⁴ Bakara, 2/156.

kişi şüphesiz günahkardır. Ancak kulluk denemesi sebebiyle veya kulun kusuru nedeniyle gelen hastalıklar mutlak manada bir şer ifade etmezler.

Kurân-ı Kerim, sadece koruyucu hekimlik ile ilgili alanlarda değil, diğer alanlarda da getirdiği hükümlerle insan neslinin ve sıhhatinin korunmasını amaçlamıştır. Çünkü Kur'ân'ın muhatabı insandır. Bu nedendir ki Kur'ân, her türlü bedenî ve ruhî hastalıklardan, insanların korunmasını istemekte ve bu hususta da sağlam prensipler getirmektedir. Kur'ân, getirdiği bu prensiplerle öncelikle kişinin beden ve ruhen hastalanmamasını sağlama amacını güder. Fakat hastalandığı takdirde de tedavi yollarını ve usullerini insanlara gösterir. Kur'ân'ın koruyucu hekimlik alanında ortaya koyduğu prensip ve kaideler sadece bulunduğu çağa değil, bütün çağlara hitap etmiştir. Ortaya koyduğu bir çok prensip ve kaidenin değeri ve mahiyeti, asırlar geçip de bu sahadaki bilgiler arttıkça ancak anlaşılabilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Çağrı Yay., İst, 1988.

Akten, Haluk, *Bilim Adamalarına Baş Egdiren Kitap Kur'ân*, Uysal Kitabevi, Konya, 1998.

Buhârî, Ebu Abdirrahman Muhammed b.İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, Çağrı Yay., İst, 1981.

Canan, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, VIII, X, XI, XVI, XVII.

el-Cevziyye, İbn Kayyım, *et-Tıbbü'n-Nebeviy*, Riyad, 1986.

Çantay, Hasan Basri, *Kur'ân-ı Hakim ve Meâl-i Kerim*, İstanbul, 1990.

Dalgın, Nihat, Macit, Yunus, *Kültürümüzü Şekillendiren Hadisler*, Samsun, 1992.

Demircan, Ali Rıza, *İslâm Nizamı*, Eymen Yayınları, İstanbul, 1984.

Doğan, Lütfü, *Toplumun Temelini Sarsan Belli Başlı Problemler*, Diyanet Yayınları, Ankara, 1995.

Ebû Dâvud, Süleyman b.el-Eşas es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvud*, Çağrı Yay., İst, 1981.

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İst, 1935.

Gazâlî, Muhammed, *Müslümanın Ahlakı*, Ribat Yayınları, Terc. Abdülcelil Candan, Konya, trs.

İbn Mâce, Muhammed b.Yezid, *es-Sünen*, Nşr: M.Fuad Abdülbâkî, Çağrı Yay., İst, 1981.

el-Kardâvî, Yusuf, *İslâmda Helal ve Haram*, Terc: Ramazan Nazlı, Hilal Yayınları, İstanbul, trs.

- Kırca, Celal, **Kur'ân-ı Kerim ve Modern İlimler**, Marifet Yayınları, İstanbul, trs. **Kitab-ı Mukaddes**, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997.
- Kutup, Seyyid, **Fi Zilâli'l-Kur'ân**, Terc: M. Emin Saraç vd., İstanbul, trs, I, IX. Mâlik b.Enes, **el-Muvatta**, Çağrı Yay., İst, 1981.
- Mayda, Arslan, **"Ağız Bakımı" Sızıntı**, Kasım 1999, Sayı 250. İzmir.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim el-Haccac el-Kuşeyrî, **Sahihu Müslim**, Çağrı Yay., İst, 1981.
- Nurbâkî, Haluk, **Sonsuz Nur**, Damla Yayınevi, İstanbul, trs.
- Sabûnî, Muhammed Ali, **Ruhu'l-Beyân fi Tefsiri Âyâtî'l-Ahkâm**, Dersaadet Yayınları, İstanbul, trs.
- Saygılı, Sefa, **"Sağlık Tavsiyeleri"** Zafer İlim Araştırma Dergisi, Şubat 1999, Sayı, 266.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b.İsa b.Sevre, **Sünenü't-Tirmizî**, Çağrı Yay., İst, 1981.
- Uysal, Asım, **Evlilik ve Cinsel Hayat**, Uysal Kitabevi, Konya, 1998.